

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Agencja Wywiadu

Author: Paweł Cichowski, Magdalena Szulc

Citation style: Cichowski Paweł, Szulc Magdalena. (2013). Agencja Wywiadu. W: A. Gronkiewicz, A. Ziółkowska (red.), "Agencje i podmioty podobne w strukturze administracji publicznej" (S. 128-143). Katowice : Forma Studio; Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Paweł Cichowski, Magdalena Szulc

Agencja Wywiadu

1. Uwagi ogólne

Jednym z najistotniejszych obowiązków każdego państwa, a zarazem najważniejszą funkcją jest zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa jego terytorium oraz wszystkich jego obywateli. Przejaw tej funkcji znaleźć można w wielu współczesnych konstytucjach⁴⁰⁰. Również na państwo polskie obowiązek ten nałożony został już w samej Konstytucji RP z 1997 roku⁴⁰¹. Zgodnie bowiem z brzmieniem artykułu 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli (...)”.

W literaturze znaleźć można różnorakie definicje bezpieczeństwa. Zarówno odnoszące się do ogólnego znaczenia tego pojęcia jak i jego różnych rodzajów (bezpieczeństwa: narodowego, państwa, międzynarodowego). Mówiąc o znaczeniu ogólnym stwierdzić należy, iż jest to „sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś co człowiek szczególnie ceni”⁴⁰². Bezpieczeństwo stanowi jedną z podstawowych potrzeb każdego człowieka. Jest również jednym z pierwotnych i niezbywalnych praw człowieka⁴⁰³. Z kolei bezpieczeństwo narodowe to „stan uzyskany w wyniku odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi określany stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń”⁴⁰⁴. Zdefiniowane pojęcie bywa czasem utożsamiane z pojęciem bezpieczeństwa państwa, które rozumiane jest jako „system wartości stanowiących o istocie państwa wraz z ze-

społem środków zabezpieczających”⁴⁰⁵. Wskazać można kilka elementów tworzących ten rodzaj bezpieczeństwa: przetrwanie, niezależność polityczna, integralność terytorialna oraz jakość życia. Zaznaczyć należy, iż bezpieczeństwo państwa tworzą: bezpieczeństwo wewnętrzne⁴⁰⁶ i bezpieczeństwo zewnętrzne⁴⁰⁷. Obok aspektów związanych z siłą, bezpieczeństwo odnosi się do wielu innych elementów, takich jak: polityka, prawo, ekonomia, środowisko i kultura⁴⁰⁸.

Władze państwa obowiązane są zapewnić bezpieczeństwo narodowe za pomocą środków militarnych, a także ekonomicznych

400 W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki, Warszawa 2012, s. 28.

401 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

402 W. Jędrzych, Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku, <http://www.militis.pl/narodowe/bezpieczenstwo-narodowe-polski-w-xxi-wieku> [dostęp na dzień: 19.04.2013 r.], za: B. Balcerowicz (red.): Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2002, s. 12.

403 R. Jakubczak, Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP, Podręcznik dla studentek i studentów, Warszawa 2004, s. 351.

404 Ibidem, s. 14.

405 W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Biały wywiad..., s. 31.

406 Bezpieczeństwo wewnętrzne rozumieć należy jako „stan stosunków wewnątrz państwa gwarantujący jego istnienie i prawidłowy rozwój (W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Biały Wywiad..., s. 31.).

407 Bezpieczeństwo zewnętrzne oznacza „zdolność państwa do obrony przed zewnętrznymi zagrożeniami (W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Biały Wywiad..., s. 31.).

408 T. Szubrycht, Współczesne aspekty bezpieczeństwa państwa, Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej, 2006, s. 89, http://www.amw1.iq.pl/library/File/ZeszytyNaukowe/2006/Szubrycht_T3.pdf, [dostępna dzień: 20.04.2013 r.].

i politycznych. W tym celu powoływane są określone wyspecjalizowane podmioty. Jednym z nich są służby specjalne, określane jako tajne, cywilne i wojskowe służby państwowe, które uprawnione są do realizacji zadań związanych z ochroną państwa - wewnętrzną i zewnętrzną. W celu ich wykonania prowadzą tzw. prace operacyjne (czynności operacyjno-rozpoznawcze) poprzez tajne środki i metody działania. Zachowanie tajemnicy w tym zakresie odgrywa nadzwyczajną rolę. Informację niejawną stanowią także informacje pozwalające na identyfikację pracowników służb specjalnych wykonujących prace operacyjne oraz ich współpracowników. Szczegółowe informacje dotyczące zasad, form działania jak również metod i środków, które wykorzystywane są w ich działalności, określone są w instrukcjach omawianych służb, informacjami ściśle tajnymi.

Dla realizacji przez służby założonych celów znaczenie mają dwa sposoby działania – przy pomocy ludzi oraz przy użyciu środków technicznych. Wskazać można tutaj na rozróżnienie dwóch pojęć: wywiad osobowy i wywiad techniczny. Pojęcie pierwsze oznacza „całokształt tajnych działań służb specjalnych związanych ze zdobywaniem informacji poprzez osobowe źródła informacji (głównie tajnych współpracowników)”⁴⁰⁹. Z kolei wywiad techniczny „realizowany jest poprzez tajne stosowanie urządzeń i technologii umożliwiających przechwytywanie przekazu informacji i jego użyteczne przetworzenie”⁴¹⁰. Na efektywne wykonywanie pracy operacyjnej wpływ ma docenianie każdej z tych form wywiadu.

Wspomniano już wyżej, iż służby specjalne wykonują swoje zadania m.in. poprzez działalność tajnych pracowników – tajnych agentów, szpiegów. Nie ma wątpliwości, że zawód ten określić można jako niezwykle specyficzny, wokół którego rozciąga się wiele sensacji. Profesja tajnych agentów wywiadu polega na niejawnym działaniu na szkodę obcego państwa, w sposób niezwykle profesjonalny. Do działań tych można zaliczyć m.in. zdobywanie informacji. Z działalnością szpiegów świat do czynienia ma od najdawniejszych czasów. Wskazać można, iż istnieli oni już w starożytnym Egipcie. Jednak rozwój tego zawodu nastąpił wraz z rozwojem techniki w XIX w.⁴¹¹

Jak już wspomniano - metody, formy i środki działań operacyjnych powinny utrzymywać się w tajemnicy. W tym celu wiele państw wprowadza zakaz udzielania informacji na ten temat, a osoby spoza służb wyłączone są z dostępu do nich⁴¹². Również efekty pracy służb specjalnych są tajne i zmierza się do tego, aby nie zostały ujawnione⁴¹³.

Służby specjalne działają w sposób niezwykle profesjonalny. Jednak obok ich sukcesów pojawiają się również porażki, w wyniku których w niektórych przypadkach dochodzi do śmierci niewinnych ludzi. Negatywne efekty działalności służb specjalnych spowodowane mogą być wieloma przyczynami. Wskazać można tutaj na różne błędy – od niedoinformowania aż po pychę⁴¹⁴.

Działalność omawianych służb podzielić można na wywiad i kontrwywiad⁴¹⁵. Wywiad jest „tajną, wyspecjalizowaną służbą państwową – cywilną lub wojskową – działającą z zasady poza krajem i uprawnioną do zdoby-

409 J. Boracz, B. Libera, Urzędnik i biznesmen w środowisku międzynarodowym, Warszawa 2007, s. 176.

410 Ibidem, s. 176.

411 W. Chudy, Kłamcy profesjonalni? Praca dyplomaty i szpiega w ujęciu etyki, Tychy 2004, s. 39-40.

412 Wyjątek stanowi udzielanie informacji w postępowaniach prokuratorskich i sądowych.

413 J. Boracz, B. Libera, Urzędnik..., s. 179-182.

414 W. Chudy, Kłamcy..., s. 49.

415 Podział dokonany został w wyniku złożonego procesu, który doprowadził do specjalizacji służb.

wania niejawnych informacji istotnych dla bezpieczeństwa, obronności i interesów państwa, w zakresie dotyczącym zagrożeń zewnętrznych”⁴¹⁶. Termin ten może również „oznaczać:

1. proces stałego dostarczania liderom politycznym i militarnym specyficznych materiałów, służących optymalizacji podejmowanych przez nich decyzji (najczęściej z zakresu bezpieczeństwa narodowego) i jest wtedy powiązany z pojęciem cyklu wywiadowczego; jeśli proces ten ukierunkowany jest na określoną sytuację lub typ sytuacji, wtedy możemy mówić o rozpoznawaniu lub monitorowaniu owej (owych sytuacji);
2. wytwarzanie produktu, powstającego w wyniku tego procesu, a będącego pewną wiedzą, utrwaloną zazwyczaj jako treść dokumentu tradycyjnego lub elektronicznego, dystrybuowanego wśród określonej grupy odbiorców; desygnat tego produktu określany bywa jako informacja wywiadu lub informacja wywiadowcza, chociaż obydwa te określenia nie są całkowicie poprawne i
3. instytucje (służby) oraz ich „wspólnoty”, zajmujące się prowadzeniem (pkt 1) i dostarczaniem produktów, powstających w toku (pkt 2)”⁴¹⁷.

Z kolei przez kontrwywiad rozumieć należy „tajną, wyspecjalizowaną, cywilną lub wojskową, służbę państwową, działającą z zasady w kraju, uprawnioną do zwalczania działalności wywiadowczej obcych służb specjalnych oraz do ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego, porządku konstytucyjnego obronności i interesów państwa”⁴¹⁸. Wywiad i kontrwywiad stanowią niezbędny element systemu obronności państwa. Wskazać należy, iż w relacjach międzypaństwowych formy te pozostają w opozycji. Działalność kontrwywiadu określonego państwa ma na celu rozpoznawanie i neutralizowanie działalności obcych wywiadów na terenie jego państwa. Obie formy wykorzystują różne środki, metody i procedury działania.

Obok podziału służb specjalnych na wywiad i kontrwywiad wskazać można również ich podział według właściwości działania. Przyjmując wspomniane kryterium służby specjalne obejmują: wywiad cywilny, kontrwywiad cywilny, wywiad wojskowy oraz kontrwywiad wojskowy.

Struktura służb specjalnych jest różnorodna w każdym państwie. Wpływ na jej ukształtowanie wywierają różnorakie czynniki. Wskazać można tutaj m.in. historię państwa, dziedzictwo narodowe. Nie jest zatem możliwe stworzenie wzorcowego modelu służb specjalnych, który mógłby zostać przyjęty w różnych państwach.

Przykładem polskich służb specjalnych czuwających nad bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym państwa i jego obywateli są: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencja Wywiadu. Pierwsza z nich zajmuje się bezpieczeństwem wewnętrznym. Z kolei zadaniem drugiej jest zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego, poprzez podejmowanie działań o charakterze wywiadowczym. W dalszej części niniejszego rozdziału przedstawione i omówione zostaną wszystkie istotne kwestie odnoszące się do Agencji Wywiadu.

Przykładów struktur o charakterze wywiadowczym, odpowiedzialnych za bezpieczeństwo zewnętrzne Polski, szukać można jednak już w okresie po II wojnie światowej (choć działalność takich służb istniała już wcześniej) i wskazać odpowiednie departamenty Ministerstwa Spraw Wewnętrznych działające od początku lat 90. XX stulecia.

⁴¹⁶ J. Boracz, B. Libera, *Urzędnik...*, s. 177.

⁴¹⁷ J. Konieczny, *Analiza w wywiadzie zagranicznym* [w:] J. Konieczny, *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, Warszawa 2012, str. 348.

⁴¹⁸ J. Boracz, B. Libera, *Urzędnik...*, s. 178.

ność takich służb istniała już wcześniej) i wskazać odpowiednie departamenty Ministerstwa Spraw Wewnętrznych działające od początku lat 90. XX stulecia.

Przemiany ustrojowe w Polsce, które zapoczątkowane zostały w 1989 roku dotknęły wielu instytucji o istotnym znaczeniu dla państwa. Nie ominęły również służb specjalnych. Ich rola i zadania uległy nowemu zdefiniowaniu. W efekcie tych przemian w 1990 roku powołany został Urząd Ochrony Państwa (dalej: UOP) – z przekształcenia którego powstała w latach późniejszych m.in. Agencja Wywiadu. Urząd zastąpił Służbę Bezpieczeństwa oraz Służbę Wywiadu i Kontrwywiadu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Podstawa prawna i najistotniejsze kwestie związane z funkcjonowaniem UOP określone zostały w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Urzędzie Ochrony Państwa (dalej: uUOP)⁴¹⁹. Model Urzędu skonstruowany został w oparciu o wiedzę i doświadczenie zaczerpniętą z funkcjonowania służb o podobnym zakresie działania, funkcjonujących w państwach zachodnich⁴²⁰.

Kompetencje i zadania Urzędu Ochrony Państwa ustawodawca określił w art. 1 ust. 2 uUOP, zgodnie z którym do zadań UOP należało m.in. rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niezależność i całość państwa, zapobieganie i wykrywanie przestępstw, szpiegostwa i terroryzmu, a także innych poważnych przestępstw przeciwko państwu oraz ściganie ich sprawców.

Szczegółową strukturę i zadania UOP określał Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

Urząd funkcjonował przez okres 6 lat w ramach struktur Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Jednak 1 października 1996 roku nastąpiło wyodrębnienie Urzędu ze struktur Ministerstwa. Powołany został centralny organ administracji rządowej – Szef Urzędu Ochrony Państwa, podległy bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów. Zgodnie z art. 1 zmienionej uUOP Szef UOP był organem właściwym w sprawach bezpieczeństwa państwa i ochrony jego porządku konstytucyjnego. W zakres jego zadań wchodziły zadania wykonywane wcześniej przez UOP oraz nowe zadania wskazane w ustawie.

Szczegółowe zadania Szefa UOP określał Prezes Rady Ministrów w drodze zarządzenia.

Szef UOP wykonywał powierzone mu zadania przy pomocy Urzędu Ochrony Państwa. W strukturę Urzędu wchodził: Szef, Zastępca Szefa, Zarząd Wywiadu, Zarząd Kontrwywiadu, Zarząd Śledczy, Biura (m.in. Prawne, Finansów), Delegatury UOP, Wydziały Zamiejscowe Delegatur i inne jednostki. Delegatur utworzonych zostało 14, m.in. w Katowicach, Łodzi, Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Poznaniu i Wrocławiu⁴²¹.

Szefa UOP powoływał Prezes Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kolegium oraz Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Zastępców Szefa UOP powoływał i odwoływał Prezes Rady Ministrów na wniosek Szefa.

W celu wykonywania swoich zadań Urząd współpracował z licznymi instytucjami zewnętrznymi. Regulację tej współpracy zawierały obok uUOP inne akty prawne⁴²². Współpracę między Urzędem a Policją, Strażą Graniczną i Wojskowymi Służbami Informacyjnymi określały umowy dwustronne zawarte przez wymienione służby. Współpraca obejmowała m.in. wymianę informacji, realizowanie wspólnych przedsięwzięć, udzielanie konsultacji, wykonywanie specjalistycznych ekspertyz, organizowanie szkoleń. UOP korzystał także z kontaktów ze

⁴¹⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 1999, nr 51, poz. 526 z późn. zm.

⁴²⁰ S. Sagan, *Organy i korporacje ochrony prawa*, ... s. 157.

⁴²¹ Urząd Ochrony Państwa 1990-2000, s. 12-13.

⁴²² Jako przykład wskazać można rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 30.07.1990 r. w sprawie określenia trybu korzystania funkcjonariuszy UOP z niezbędnej pomocy instytucji państwowych, jednostek gospodarczych, organizacji gospodarczych i obywateli.

służbami specjalnymi innych państw. Zasadnicze znaczenie miała tutaj współpraca ze służbami państw NATO i Unii Europejskiej. Polegała ona m.in. na monitorowaniu zagrożeń mających charakter międzynarodowy – terroryzmu i przestępczości zorganizowanej⁴²³.

Urząd Ochrony Państwa odnotował w czasie swojej działalności liczne znaczące sukcesy, zarówno w sferze wewnętrznej jak i zewnętrznej. Często sprawy rozwiązywane przez Urząd były szczególnie niebezpieczne i skomplikowane.

Likwidacja Urzędu nastąpiła w 2002 roku. W jego miejsce powstały i jego zadania przejęły dwie odrębne instytucje - Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (dalej: ABW) oraz, jak już wspomniano, Agencja Wywiadu (dalej: AW lub Agencja).

2. Podstawa prawna Agencji Wywiadu

Agencja Wywiadu powstała na mocy ustawy z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu⁴²⁴.

423 Urząd Ochrony Państwa 1990-2000, s. 24-26.

424 Dz. U. z 2010 r. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.

425 Jako przykład wskazać można następujące rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie urlopów funkcjonariuszy Agencji Wywiadu (Dz.U. 2011 r. Nr 159, poz. 950).
2. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie świadczeń opieki zdrowotnej niezakwalifikowanych jako świadczenia gwarantowane oraz odpłatnych świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych weteranom poszkodowanym-funkcjonariuszom Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Agencji Wywiadu (Dz.U. 2013 r. Nr 0, poz. 207).
3. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie dofinansowania kosztów zaopatrzenia w wyroby medyczne weteranowi poszkodowanemu-funkcjonariuszowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Agencji Wywiadu (Dz.U. 2013 r. Nr 0, poz. 197).

426 Jako przykład wskazać można następujące rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 września 2011 r. w sprawie rejestracji pojazdów Biura Ochrony Rządu, Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, kontroli skarbowej i Służby Celnej (Dz.U. 2011 r. Nr 195, poz. 1160).
2. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2012 r. w sprawie warunków poruszania się po drogach pojazdów nienormatywnych Policji, Inspekcji Transportu Drogowego, Biura Ochrony Rządu, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Służby Więziennej, Służby Celnej oraz jednostek ochrony przeciwpożarowej (Dz.U. 2012 r. Nr 0, poz. 1142).

427 Zarządzenie Nr 74 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie nadania statutu Agencji Wywiadu (M.P. 2002 nr 26 poz. 433). Zarządzenie to ulegało wielu zmianom w latach: 2002, 2004, 2006, 2009, 2011, 2012.

428 Wytyczne są aktami prawa wewnętrznego.

Ustawa ta reguluje wszystkie istotne kwestie związane z funkcjonowaniem AW – m.in. jej zadania, strukturę organizacyjną, uprawnienia funkcjonariuszy. Jednak regulację prawną wielu kwestii zawierają również rozporządzenia, wydawane m.in. przez Prezesa Rady Ministrów⁴²⁵ i Ministra Spraw Wewnętrznych⁴²⁶.

Szczegółowe kwestie związane z organizacją wewnętrzną Agencji Wywiadu zawiera również Statut Agencji nadany Zarządzeniem Nr 74 Prezesa Rady Ministrów (dalej: PRM) z dnia 26 czerwca 2002 roku⁴²⁷.

Regulację odnoszącą się do AW zawierają także regulaminy organizacyjne nadawane przez Szefa AW jednostkom organizacyjnym Agencji, w których określona została struktura wewnętrzną i szczegółowe zadania.

Prezes Rady Ministrów określa w drodze wytycznych⁴²⁸ kierunki działania Agencji.

3. Struktura organizacyjna Agencji Wywiadu

Zgodnie z ustawą o ABW oraz AW Szef Agencji jest centralnym organem administracji rządowej, podległym bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów (dalej: PRM).

Swoje zadania Szef Agencji wykonuje przy pomocy Agencji Wywiadu⁴²⁹. Ustawa o ABW oraz AW nie zawiera definicji Agencji, jednak wskazać można, iż jest ona „służbą specjalną, państwową jednostką organizacyjną i równocześnie urzędem administracji rządowej, właściwą w sprawach bezpieczeństwa zewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej”⁴³⁰. Kierowanie Agencją następuje bezpośrednio przez Szefa Agencji lub przez jego zastępców. Szef Agencji upoważnić może również podległych funkcjonariuszy do załatwiania spraw w jego imieniu w określonym zakresie, z wyjątkiem spraw, o których mowa w art. 27 i 29–31 ustawy o ABW oraz AW. Szef w drodze zarządzenia określa sposoby, metody i formy wykonywania zadań w Agencji w zakresie nieobjętym innymi przepisami.

Szefa AW powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów. Wcześniej konieczne jest jednak zasięgnięcie przez niego opinii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kolegium oraz Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych⁴³¹. Kandydat na Szefa spełniać musi określone wymagania, które wymienione zostały w art. 15 ustawy, zgodnie z brzmieniem którego, Szefem AW zostać może osoba, która:

1. posiada wyłącznie obywatelstwo polskie,
2. korzysta z pełni praw publicznych,
3. wykazuje nieskazitelną postawę moralną, obywatelską i patriotyczną,
4. daje rękojmię należytego wykonywania zadań,
5. spełnia wymagania określone w przepisach o ochronie informacji niejawnych w zakresie dostępu do informacji niejawnych o klauzuli tajności „ściśle tajne”,
6. nie pełniła służby zawodowej, nie pracowała i nie była współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa, wymienionych w art. 5 ustawy z dnia 18grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi polskiemu⁴³², ani też nie była sędzią, który orzekając uchybił godności urzędu sprzeniewierzając się niezawisłości sędziowskiej.

Odwołanie Szefa Agencji z zajmowanego stanowiska może nastąpić w przypadku:

1. rezygnacji z zajmowanego stanowiska,
2. zrzeczenia się obywatelstwa polskiego lub nabycia obywatelstwa innego państwa,
3. skazania prawomocnym wyrokiem sądu za popełnione przestępstwo lub przestępstwo skarbowe,
4. utraty predyspozycji niezbędnych do zajmowania stanowiska,
5. niewykonywania obowiązków z powodu choroby trwającej nieprzerwanie ponad 3 miesiące.

⁴²⁹ Działalność Agencji finansowana jest co do zasady z budżetu państwa. Natomiast realizacja zadań, których jawność została wyłączona następuje z funduszu operacyjnego, utworzonego w tym celu zgodnie z zasadami określonymi przez Szefa AW w drodze zarządzenia.

⁴³⁰ W. Maciejko, M. Rojewski, A. Sulawko-Karetko, *Prawo administracyjne. Zarys wykładu części szczególnej*, Warszawa 2011, s. 149.

⁴³¹ Prezes Rady Ministrów zwracając się do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o wyrażenie opinii, załącza opinię Kolegium do Spraw Służb Specjalnych.

⁴³² Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424, z późn. zm.

Na wniosek Szefa AW, PRM powołuje i odwołuje również jego zastępców, po zasięgnięciu opinii Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych.

W przypadku zwolnienia stanowiska Szefa Agencji lub czasowej niemożności sprawowania przez niego funkcji, Prezes Rady Ministrów może powierzyć pełnienie obowiązków Szefa, na czas nie dłuższy niż 3 miesiące, jego zastępcy lub innej osobie.

Jak wspomniano już wyżej, Szef Agencji podlega bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów. Wynikiem tej podległości jest m.in. nałożony w ustawie obowiązek składania PRM sprawozdań z działalności Agencji oraz rocznych planów działania na rok następny. Sprawozdanie za poprzedni rok kalendarzowy złożone powinno zostać najpóźniej do 31 stycznia. Natomiast na 3 miesiące przed końcem roku kalendarzowego, Szef Agencji przedstawia roczny plan działania na rok następny. W przypadku podległości Szefa AW wspomnieć również należy, iż jego działalność podlega Sejmowi.

Wpływ na działalność Agencji Wywiadu ma również działające przy Prezesie Rady Ministrów Kolegium do Spraw Służb Specjalnych (dalej: Kolegium). Jest to organ opiniodawczo-doradczy w sprawach związanych z programowaniem, nadzorowaniem oraz koordynowaniem działalności AW i innych podmiotów⁴³³. Zadaniem Kolegium jest formułowanie ocen bądź wyrażanie opinii dotyczących m. in.:

- 1) powoływania, odwoływania Szefa AW oraz innych służb wymienionych w art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy,
- 2) kierunków i planów działań służb specjalnych,
- 3) projektów aktów normatywnych i innych dokumentów rządowych dotyczących działalności służb specjalnych,
- 4) wykonywania przez służby specjalne powierzonych im zadań zgodnie z kierunkami i planami działania tych służb⁴³⁴.

Kolegium do Spraw Służb Specjalnych tworzą: przewodniczący (jest nim Prezes Rady Ministrów), sekretarz Kolegium, członkowie (są nimi minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw zagranicznych, Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw finansów publicznych, Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego), minister (będący członkiem Rady Ministrów właściwy w sprawach koordynacji działalności służb specjalnych). Jeśli chodzi o ostatni podmiot wchodzący w skład Kolegium, to jest on obligatoryjny, ale tylko wtedy jeśli Prezes Rady Ministrów wyznaczył takiego ministra. Ponadto w posiedzeniach Kolegium do Spraw Służb Specjalnych biorą udział następujące podmioty: Szef ABW, Szef AW, Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Szef Służby Wywiadu Wojskowego, Przewodniczący Sejmowej Komisji do Spraw

Służb Specjalnych. Ich uczestnictwo ma charakter obowiązkowy, na co wskazuje użycie przez ustawodawcę zwrotu „uczestniczą”. Na mocy art. 12 ust. 4 ustawy o ABW i AW Prezydent RP został wyposażony w możliwość delegowania swojego przedstawiciela do udziału w po-

433 Do innych podmiotów zaliczają się: ABW, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Służby Więziennej, Biura Ochrony Rządu, Służby Celnej, urzędów skarbowych, izb skarbowych, organów kontroli skarbowej, organów informacji finansowej oraz służb rozpoznania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

434 Pozostałe zadania Kolegium wymienione zostały przez ustawodawcę w art. 12 ustawy o ABW i AW.

siedzeniach Kolegium, jeśli przedstawiciel ten spełnia wymagania zawarte w przepisach o ochronie informacji niejawnych w zakresie dostępu do informacji niejawnych o klauzuli „ściśle tajne”. Przewodniczący Kolegium może zapraszać do uczestnictwa w posiedzeniach przewodniczących właściwych komisji sejmowych, przedstawicieli organów państwowych oraz inne osoby, których obecność jest niezbędna z uwagi na tematykę obrad. Sekretarza powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów. Sekretarz jest powoływany spośród osób spełniających wymagania wskazane w przepisach o ochronie informacji niejawnych w zakresie dostępu do informacji niejawnych o klauzuli tajności „ściśle tajne”. Sekretarz zajmuje się organizowaniem pracy Kolegium. W związku z tym może występować do organów administracji rządowej o przekazywanie niezbędnych informacji w sprawach, które są przez Kolegium rozpatrywane. Kolegium do Spraw Służb Specjalnych jest obsługiwane przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów.

Omawiając strukturę Agencji Wywiadu wspomnieć należy również o jej funkcjonariuszach, którzy wykonują zadania powierzone Agencji. Osoby ubiegające się o służbę w Agencji muszą spełniać następujące warunki:

1. posiadać wyłącznie obywatelstwo polskie,
2. korzystać z pełni praw publicznych,
3. wykazywać nieskazitelną postawę moralną, obywatelską oraz patriotyczną,
4. dawać rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych,
5. posiadać co najmniej średnie wykształcenie i określone kwalifikacje zawodowe, zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych.

Przyjęcie kandydata do służby następuje po przeprowadzeniu postępowania kwalifikacyjnego składającego się z następujących etapów:

1. przyjęcie podania o przyjęcie do służby, kwestionariusza osobowego oraz dokumentów stwierdzających wymagane wykształcenie i kwalifikacje zawodowe oraz zawierających dane o uprzednim zatrudnieniu,
2. przeprowadzanie rozmowy kwalifikacyjnej,
3. postępowanie sprawdzające, określone w przepisach o ochronie informacji niejawnych,
4. ustalenie zdolności fizycznej i psychicznej do służby w Agencji.

Przed podjęciem służby funkcjonariusz składa ślubowanie.

Stosunek służbowy funkcjonariusza powstaje w drodze mianowania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do służby. Może ono nastąpić dopiero po odbyciu zasadniczej służby wojskowej albo po przeniesieniu do rezerwy. Warunek ten nie dotyczy kobiet, a w przypadku absolwentów szkół wyższych można od niego odstąpić. Osoba przyjęta do służby jest mianowana funkcjonariuszem na okres 3 lat. Jest to służba przygotowawcza. Po jej upływie i uzyskaniu pozytywnej oceny ogólnej, funkcjonariusz zostaje mianowany na stałe.

Jeśli funkcjonariusz posiada szczególne kwalifikacje, Szef AW może skrócić okres służby przygotowawczej albo zwolnić od jej odbywania.

Funkcjonariusz podlega opinii służbowej, która przeprowadzana jest w służbie przygotowawczej raz w roku, natomiast w służbie stałej - raz na 3 lata.

Funkcjonariusz może zostać odwołany ze stanowiska i przeniesiony do dyspozycji Szefa Agencji. Pozostawanie w dyspozycji Szefa może trwać nieprzerwanie nie dłużej niż 12 mie-

się. Po upływie 12 miesięcy funkcjonariusz jest przenoszony na określone stanowisko służbowe. Jeśli jednak nie wyrazi pisemnej zgody na przeniesienie, zostaje zwolniony ze służby. Na własną prośbę lub z urzędu funkcjonariusz może zostać przeniesiony do pełnienia służby albo delegowany na okres do 6 miesięcy do czasowego pełnienia służby w innej miejscowości. Szef AW w uzasadnionych przypadkach może przedłużyć okres delegowania do 12 miesięcy. Funkcjonariuszowi można powierzyć, na czas określony, pełnienie obowiązków służbowych na innym stanowisku. Jednakże jego uposażenie nie może ulec obniżeniu.

Obligatoryjne przeniesienie funkcjonariusza na niższe stanowisko ma miejsce w przypadku wymierzenia przeciwko niemu kary dyscyplinarnej wyznaczenia na niższe stanowisko służbowe. Natomiast fakultatywne przeniesienie funkcjonariusza na niższe stanowisko następuje w przypadku:

1. orzeczenia przez właściwą komisję lekarską Agencji trwałej niezdolności do pełnienia służby na zajmowanym stanowisku służbowym, jeżeli nie ma możliwości mianowania go na stanowisko równorzędne,
2. nieprzydatności na zajmowanym stanowisku służbowym, stwierdzonej w opinii służbowej w okresie służby przygotowawczej,
3. niewywiązywania się z obowiązków służbowych na zajmowanym stanowisku służbowym, stwierdzonego w okresie służby stałej w dwóch kolejnych opiniach służbowych, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy,
4. likwidacji zajmowanego stanowiska służbowego lub z innych przyczyn uzasadnionych potrzebami organizacyjnymi, gdy nie ma możliwości mianowania go na równorzędne stanowisko służbowe.

Jeśli wystąpią okoliczności uzasadniające fakultatywne przeniesienie funkcjonariusza na niższe stanowisko, a nie wyrazi on na to pisemnej zgody, może zostać zwolniony ze służby. Funkcjonariusza można też przenieść na niższe stanowisko służbowe na jego pisemną prośbę.

W przypadku wszczęcia przeciwko funkcjonariuszowi postępowania karnego o przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego, funkcjonariusza zawiesza się⁴³⁵ rozkazem personalnym w czynnościach służbowych. Zawieszenie nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. Z kolei do fakultatywnego zawieszenia funkcjonariusza w czynnościach służbowych dochodzi, jeśli spełnione zostaną kumulatywnie dwie przesłanki:

1. przeciwko funkcjonariuszowi wszczęto postępowanie karne w sprawie o przestępstwo nieumyślne ścigane z oskarżenia publicznego, postępowanie o wykroczenie oraz postępowanie dyscyplinarne,
2. jeśli jest to celowe ze względu na dobro postępowania lub dobro służby.

Zawieszenie fakultatywne tak samo jako zawieszenie obligatoryjne nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres zawieszenia można przedłużyć. Funkcjonariusz, który zostanie zawieszony ma obowiązek po pierwsze: zdać broń i legitymację służbową oraz przedmioty, które służyły mu do wykonywania zadań i po drugie: poinformować kierownika jednostki organizacyjnej o zamiarze opuszczenia miejsca zamieszkania na czas dłuższy niż 3 dni.

W art. 60 ustawy o ABW i AW ustawodawca uregulował instytucję zwolnienia funkcjonariusza

435 Zawieszenie polega na tym, że funkcjonariusz zostaje odsunięty od wykonywania obowiązków służbowych.

ze służby, dokonując jednocześnie podziału na zwolnienie obligatoryjne i fakultatywne. Pierwsze z nich występuje w przypadku:

1. orzeczenia trwałej niezdolności do służby przez komisję lekarską właściwej Agencji,
2. nieprzydatności do służby, stwierdzonej w opinii służbowej w okresie służby przygotowawczej,
3. wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby,
4. skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego,
5. utraty obywatelstwa polskiego lub nabycia obywatelstwa innego państwa.

Natomiast fakultatywne zwolnienie ma miejsce w przypadku:

1. niewywiązywania się z obowiązków służbowych w okresie odbywania służby stałej, stwierdzonego w dwóch kolejnych opiniach, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy,
2. skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo inne niż przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego,
3. objęcia kierowniczego stanowiska państwowego albo objęcia funkcji z wyboru w organach samorządu terytorialnego,
4. nabycia prawa do emerytury w pełnym wymiarze, określonego w przepisach odrębnych,
5. gdy wymaga tego ważny interes służby,
6. likwidacji jednostki organizacyjnej Agencji lub jej reorganizacji połączonej ze zmniejszeniem obsady etatowej, jeżeli przeniesienie funkcjonariusza do innej jednostki organizacyjnej Agencji lub na niższe stanowisko służbowe nie jest możliwe,
7. dwukrotnego niestawienia się bez usprawiedliwienia przed komisją lekarską, do której został skierowany w celu określenia jego stanu zdrowia.

Artykuł 61 ustawy o ABW oraz AW wskazuje na dwie sytuacje, w których dochodzi do wygaśnięcia stosunku służbowego funkcjonariusza. Stosunek wygasa w razie śmierci funkcjonariusza, w przypadku nieobecności funkcjonariusza w służbie przez okres powyżej 3 miesięcy z powodu tymczasowego aresztowania, chyba że już wcześniej nastąpiło zwolnienie funkcjonariusza ze służby.

W AW występują korpusy - szeregowych, podoficerów, chorążych, oficerów oraz stopnie. W korpusie szeregowym są dwa stopnie: szeregowy, starszy szeregowy. Korpus podoficerów składa się z ośmiu stanowisk służbowych, a mianowicie: kapral, starszy kapral, plutonowy, starszy plutonowy, sierżant, starszy sierżant, sierżant sztabowy, starszy sierżant sztabowy. Do korpusu chorążych zaliczają się następujące stanowiska służbowe: młodszy chorąży, chorąży, starszy chorąży, młodszy chorąży sztabowy, chorąży sztabowy, starszy chorąży sztabowy. Natomiast korpus oficerów tworzą stanowiska: podporucznik, porucznik, kapitan, major, podpułkownik, pułkownik, generał brygady.

Funkcjonariusz AW jest zobligowany spełniać obowiązki, które wynikają z roty ślubowania. W sytuacji, w której wykonanie rozkazu lub polecenia przełożonego wiązałoby się z popełnieniem przestępstwa, funkcjonariusz ma obowiązek odmówić jego wykonania. W okresie sprawowania służby funkcjonariusze nie mogą między innymi prowadzić na własny rachunek działalności gospodarczej lub wspólnie z innymi osobami. Nie mogą również zarządzać taką działalnością bądź być przedstawicielem czy pełnomocnikiem w prowadzeniu takiej działalno-

ści gospodarczej⁴³⁶. Od tego zakazu ustawodawca przewidział jednak odstępstwo, wynikające z art. 79a ust. 2, zgodnie z którym szef Agencji, aby zapewnić realizację zadań AW, może wydać zgodę na prowadzenie przez funkcjonariusza działalności gospodarczej, jeżeli jest to zasadne ze względu na bezpieczeństwo państwa. Zgoda szefa Agencji może być wydana po uzyskaniu zgody Prezesa Rady Ministrów⁴³⁷. Funkcjonariuszowi nie wolno podejmować zajęcia zarobkowego poza służbą, chyba że przełożony, który ma uprawnienia w kwestiach osobowych zezwoli na wykonywanie takiego zajęcia. Przełożony może zezwolić na podjęcie zajęcia zarobkowego poza służbą, jeżeli nie będzie ono pozostawało w sprzeczności z wywiązywaniem się przez funkcjonariusza z zadań służbowych oraz nie godzi w honor, godność lub dobre imię służby. Funkcjonariusz nie może być członkiem partii politycznej. Nie może również uczestniczyć w działalności tej partii lub na jej rzecz. Funkcjonariusze nie mogą się zrzeszać w związkach zawodowych. Wyjazd funkcjonariusza za granicę musi być poprzedzony uzyskaniem przez niego zezwolenia szefa Agencji. Funkcjonariusz ma obowiązek poinformowania szefa Agencji o wyjeździe za granicę dzieci pozostających na jego utrzymaniu albo współmałżonka. Funkcjonariusz musi składać oświadczenie majątkowe.

Funkcjonariusze korzystają z szeregu przywilejów, m. in. otrzymują nieodpłatnie umundurowanie, uzbrojenie oraz wyposażenie do wykonywania czynności służbowych. W czasie wypełniania zadań służbowych mogą otrzymywać nieodpłatnie wyżywienie bądź równoważnik pieniężny w zamian za to wyżywienie. Funkcjonariusze i członkowie ich rodzin raz w roku mają prawo przejazdu środkami transportu publicznego na koszt Agencji do jednej wybranej przez siebie miejscowości w kraju i z powrotem. Funkcjonariuszowi w służbie stałej przysługuje prawo do lokalu mieszkalnego w miejscowości, w której pełni służbę lub w miejscowości pobliskiej. W przypadku zajęcia lokalu mieszkalnego w miejscowości pobliskiej miejsca, w której funkcjonariusz pełni służbę, przysługuje mu zwrot kosztów dojazdu do miejsca, w którym służba jest pełniona i z powrotem. Natomiast w służbie przygotowawczej funkcjonariusz ma możliwość otrzymania tymczasowej kwatery.

4. Zadania i kompetencje Agencji Wywiadu

Ustawa powołująca do życia AW nałożyła na nią jednocześnie wiele zadań. Zgodnie z art. 6 ustawy do obowiązków Agencji należy:

1. uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego,
2. rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom zewnętrznym godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niepodległość i nienaruszalność terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
3. ochrona zagranicznych przedstawicielstw Rzeczypospolitej Polskiej i ich pracowników przed działaniami obcych służb specjalnych i innymi działaniami mogącymi przynieść szkodę interesom Rzeczypospolitej Polskiej,

4. zapewnienie ochrony kryptograficznej łączności z polskimi placówkami dyplomatycznymi i konsularnymi oraz pocztą kurierskiej,

436 Pozostałe ograniczenia dla funkcjonariuszach pozostających w służbie wynikają z art. 79a ustawy o ABW i AW.

437 Odstępstwo to dotyczy także innych ograniczeń wynikających z art. 79a ust. 1.

5. rozpoznawanie międzynarodowego terroryzmu⁴³⁸, ekstremizmu oraz międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanej,
6. rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią masowej zagłady i zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem tej broni oraz środków jej przenoszenia,
7. rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych, mających wpływ na bezpieczeństwo państwa, oraz podejmowanie działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń,
8. prowadzenie wywiadu elektronicznego,
9. podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych.

Wymienione zadania realizowane są przez Agencję poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast na jej terytorium działalność prowadzona może być wyłącznie w związku z działalnością poza granicami państwa, a realizacja czynności operacyjno-rozpoznawczych, o których mowa w art. 27, 29 i 30 ustawy o ABW oraz AW, jest dopuszczalna wyłącznie za pośrednictwem Szefa ABW.

Agencja Wywiadu, podobnie jak służby specjalne innych państw, wykonuje nałożone na nią zadania wykorzystując różnorakie metody. Jak wspomniano już wcześniej, dla ich realizacji ogromne znaczenie ma pozyskiwanie określonych informacji. Osoby posiadające istotne informacje stanowią krąg zainteresowania tajnych agentów. Ci ostatni mają za zadanie doprowadzić do przejęcia wspomnianych informacji. W tym celu korzystają wobec ich posiadaczy z wielu rozmaitych bodźców – finansowych, religijnych, miłosnych bądź innych wywołujących strach i zagrożenie⁴³⁹. Proces nakłaniania osób do współpracy na rzecz służby specjalnej określany jest jako werbunek⁴⁴⁰.

W procesie uzyskiwania tajnych i poufnych informacji wykorzystywany jest również kapiturowy sondaż informacyjny. Tajni pracownicy służb specjalnych wykorzystują do ich uzyskiwania osoby posiadające określone informacje. Podają się przy tym za osoby, którymi zgodnie z prawdą nie są – dyplomate, biznesmena, a zatem działają pod tzw. przykryciem. Wybór profesji, którą oficjalnie zajmuje się agent, zależy od tego, która z nich pozwoli na nawiązanie kontaktu z daną osobą i utrzymanie go. Osoba będąca nośnikiem informacji jest nieświadoma, iż ma do czynienia ze szpiegiem i nie przewiduje jego prawdziwych intencji oraz zamierzeń związanych z wykorzystaniem przez tajnego agenta, uzyskanych informacji⁴⁴¹.

⁴³⁸ Przez terroryzm rozumieć należy „metodę osiągania celów politycznych (ideologicznych, społecznych) wykorzystującą zastraszanie określonych gremiów społecznych czy politycznych i zakładającą daleko idące reperkusje psychologiczne, wykraczające poza bezpośrednie ofiary czy cele działania” (S. Zalewski, *Problem przydatności państwa demokratycznego i społeczeństwa otwartego na zagrożenie terroryzmem*, w: pr.zb. pod red. K. Liedela, J. Prońko, B. Wiśniewskiego, *Administracja publiczna w systemie przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom dla ludzi i środowiska*, Bielsko-Biała, Warszawa 2007, s. 79, za: T. Aleksandrowicz, *Terroryzm – definicja zjawiska*, w: *Terroryzm, materiały z konferencji zorganizowanej w COS ABW*, Ermów 2003, s. 12.).

⁴³⁹ Ibidem, s. 45.

⁴⁴⁰ J. Barcz, B. Libera, *Urzędnik...*, s. 185.

⁴⁴¹ Ibidem, s. 187.

W działalności służb specjalnych często dochodzi do prowokacji. Ma ona na celu nakłonięcie określonej osoby do zachowania się w pewien zamierzony przez służby sposób. Efekt stanowi uzyskanie dowodów, dzięki którym możliwe jest doprowadzenie do skompromitowania tej osoby lub doprowadzenie do jej zdyskredytowania. Wskazać jednak należy, iż obok dowodów prawdziwych, stworzone mogą zostać także dowody sfingowane⁴⁴².

W celu uzyskania informacji będących przedmiotem zainteresowania służb specjalnych stosowana jest również penetracja, będąca m.in. „tajnym przeszukiwaniem (...) w miejscu pracy albo zamieszkania (także prywatnego bagażu)”⁴⁴³.

Omawiając działania służb specjalnych, wspomnieć należy również o dezinformacji i in-spiracji. Pojęcie pierwsze oznacza zaplanowane i przeprowadzone operacyjne przedsięwzięcie służb, mającym na celu wprowadzenie w błąd. W tym celu umożliwia się drugiej stronie zdobycie bądź nawet przekazuje się informacje stanowiące nieprawdę, będące informacjami fałszywymi. Z kolei inspiracja na celu ma doprowadzenie do podjęcia przez nią założeń przez służby działań.

Jak wspomniano już wcześniej, służby specjalne wykorzystują różnorodne systemy służące do podsłuchu lub podglądu. Systemy te określane są mianem technik operacyjnych. Ich cel stanowi doraźne bądź ciągle uzyskiwanie informacji, które poddawane są następnie analizie⁴⁴⁴.

Służby specjalne w celu realizacji swoich zadań prowadzą kontrolę operacyjną o charakterze niejawnym, do której zaliczyć należy: tajne kontrolowanie zawartości przesyłek i treści korespondencji, a także innych informacji, które przekazywane są środkami telekomunikacji. Uprawnienia te sprawiają, iż służby specjalne dysponują szerokimi możliwościami. Mają możliwość wkraczania w sferę prywatności osób, w stosunku do których podejmują określone czynności – zarówno obywateli państwa, w którym służby działają, jak również obywateli państw obcych. Ponadto służby mogą dokonywać ingerencji w działania tych osób, mającej na celu wywołanie określonego zachowania⁴⁴⁵.

W celu uzyskiwania informacji służby specjalne posługują się służącą ku temu, rozbudowaną metodologią i metodyką. Na efekt działania wywiadu obok działalności tajnych agentów, wpływ mają również: działalność analityczna i biurokracja oraz osoby działające „za zamkniętymi drzwiami”. To właśnie te osoby czuwają nad działalnością szpiegów. Analitycy zajmujący się czynnościami technicznymi, takimi jak czytanie tekstów, przeglądanie filmów, odsłuchiwanie nośników dźwiękowych, odgrywają ogromną rolę w powodzeniu prowadzonych akcji pochłaniających bardzo wysokie koszty⁴⁴⁶.

Wspomnieć również należy, iż działania operacyjno-rozpoznawcze o charakterze niejawnym nie są jedyną formą zdobywania informacji przez służby specjalne. Coraz istotniejsze znaczenie odgrywa zdobywanie informacji jawnych i ich późniejsza analiza – tzw. „biały wywiad”. Jednak czynności jawne mają jedynie charakter dodatkowy. Nie może dojść do sytuacji, w której działalność służb wywiadu polegałaby tylko na zbieraniu i analizowaniu informacji jawnych. Niemniej jednak „biały wywiad” stanowi użyteczną formą działania⁴⁴⁷.

Informacje zdobyte przez służby specjalne przekazywane są najczęściej odpowiednim najwyższym organom państwa – Prezydentowi, Prezesowi Rady Ministrów oraz przedstawicielom najwyższych organów państwa w zakresie ich właściwości.

⁴⁴³ Ibidem, s. 190.

⁴⁴⁴ Ibidem, s. 191.

⁴⁴⁵ Ibidem, s. 177.

⁴⁴⁶ W. Chudy, Kłamcy..., s. 66-67.

⁴⁴⁷ J. Boracz, B. Libera, Urzędnik..., s. 177-178.

Wskazane powyżej zadania wykonywane są w Agencji Wywiadu przez funkcjonariuszy, którym przyznano w tym celu wiele uprawnień szczególnych. Zgodnie z artykułem 22 ustawy o ABW oraz AW funkcjonariusze AW wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze i analityczno-informacyjne w granicach zadań, które należą do AW. W związku z podejmowaniem tych czynności funkcjonariusze AW mają prawo żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej⁴⁴⁸. Funkcjonariusze AW na mocy art. 24 ust. 1 pkt 2 ustawy o ABW i AW zostali również wyposażeni w prawo zwracania się o niezbędną pomoc do innych przedsiębiorców, jednostek organizacyjnych i organizacji społecznych niż wskazane wyżej. Ponadto mogą zwracać się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy. Wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze funkcjonariusze mogą korzystać z dokumentów uniemożliwiających zidentyfikowanie danych funkcjonariusza i środków, którymi się posługuje przy realizowaniu zadań służbowych. W związku z wykonywaniem zadań Agencji, funkcjonariuszom przysługuje prawo użycia broni palnej, ale tylko w następujących okolicznościach:

1. w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza lub innej osoby albo w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
2. przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza albo innej osoby,
3. przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną funkcjonariuszowi lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania,
4. w celu odparcia niebezpiecznego, bezpośredniego, gwałtownego zamachu na obiekty lub urządzenia ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa.

Użycie broni palnej przez funkcjonariusza może nastąpić zatem tylko i wyłącznie w związku z wykonywaniem zadań należących do AW i po wystąpieniu okoliczności, o których mowa wyżej.

W zakresie swojej właściwości AW może uzyskiwać informacje (również informacje niejawne), gromadzić je, sprawdzać i przetwarzać. AW w zakresie swojej właściwości ma możliwość zbierania (także niejawnie) danych osobowych. Jeżeli jest to uzasadnione charakterem podejmowanych zadań, AW może zbierać dane, o których mowa w art. 27 i 28 ustawy o ochronie danych osobowych⁴⁴⁹ z dnia 29 sierpnia 1997 r.⁴⁵⁰

AW może korzystać z danych osobowych i informacji pozyskanych w wyniku wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, a także je przetwa-

⁴⁴⁸ Wskazane podmioty mają obowiązek w ramach swojej działalności udzielać pomocy funkcjonariuszom Agencji. Pomoc ma charakter nieodpłatny.

⁴⁴⁹ Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.

⁴⁵⁰ W art. 27 zawarte zostały dane dotyczące: pochodzenia rasowego lub etnicznego, poglądów politycznych, przekonań religijnych lub filozoficznych, przynależności wyznaniowej, partyjnej lub związkowej, stanu zdrowia, kodu genetycznego, nałogów, życia seksualnego, skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatach karnych, a także innych orzeczeń wydawanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. Są one w doktrynie nazywane danymi wrażliwymi. Natomiast w art. 28 ustawy chodzi o numery porządkowe stosowane w ewidencji ludności, które mogą zawierać tylko oznaczenie płci, daty urodzenia, numer nadania oraz liczbę kontrolną.

rzać bez wiedzy i zgody osoby, której te dane dotyczą. Przy wykonywaniu swoich zadań Agencja może korzystać z pomocy udzielanej przez osoby niebędące funkcjonariuszami. Zakazane jest jednak ujawnianie danych o tych osobach. Zakaz ten nie ma zastosowania, w przypadku, gdy ujawnienia danych zażąda prokurator albo sąd w celu ścigania karnego za czyn zabroniony, stanowiący zbrodnię lub występki, którego skutkiem jest śmierć lub w celu przeprowadzenia postępowania sprawdzającego na podstawie przepisów o ochronie informacji niejawnych. Możliwość korzystania z pomocy osób niebędących funkcjonariuszami doznaje odstępstwa na mocy art. 37 ustawy o ABW oraz AW. Zgodnie z nim AW wykonując swoje zadania, nie może korzystać z tajnej współpracy, m.in. posłów, senatorów, sędziów, prokuratorów, adwokatów, dyrektorów generalnych w ministerstwach, urzędach centralnych lub urzędach wojewódzkich⁴⁵¹.

Organy administracji rządowej obowiązane są do przekazywania Szefowi AW istotnych informacji ze względu na bezpieczeństwo zewnętrzne oraz międzynarodową pozycję Rzeczypospolitej Polskiej. Informacje te w szczególności dotyczą:

1. zagrożeń zewnętrznych godzących w bezpieczeństwo, obronność, niepodległość oraz integralność terytorialną i nienaruszalność granic Rzeczypospolitej Polskiej,
2. zagrożeń międzynarodowych sojuszy, układów politycznych i układów wojskowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną,
3. międzynarodowego terroryzmu i ekstremizmu oraz międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanej,
4. międzynarodowego handlu bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa,
5. realizacji umów międzynarodowych dotyczących rozbrojenia oraz zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem broni masowej zagłady oraz środków jej przenoszenia,
6. zagrożeń występujących w rejonach konfliktów i kryzysów międzynarodowych,
7. zagrożeń realizacji celów polityki zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej,
8. zagrożeń interesów ekonomicznych Rzeczypospolitej Polskiej.

Informacje te powinny być przekazywane Szefowi AW niezwłocznie po ich uzyskaniu, a jeśli jest taka możliwość, to w treści i formie, w jakiej je uzyskano. Następnie Szef AW przekazuje te informacje Prezydentowi RP oraz PRM, a także w zakresie ich właściwości - Szefowi ABW, Szefowi Służby Kontrwywiadu Wojskowego lub Szefowi Służby Wywiadu Wojskowego.

5. Podsumowanie

W konkluzji wskazać należy, iż działalność Agencji Wywiadu pełni bardzo ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywatelom, stanowiącego jedną z najważniejszych potrzeb każdego człowieka. Realizacja tego zadania następuje poprzez

⁴⁵¹ Pozostałe podmioty wymienione zostały w art. 37 ustawy o ABW oraz AW.

wykonywanie szeregu obowiązków spoczywających na Agencji, przy wykorzystywaniu wielu spe-

cyficznych metod i form działania oraz uprawnień przysługujących jej funkcjonariuszom, bez których zapewnienie bezpieczeństwa byłoby niewątpliwie niemożliwe. Działalność Agencji jak i innych służb specjalnych wywołuje ogromne zainteresowanie. Świadczy o tym fakt, iż kwestia ta stanowi często temat filmów bądź książek, cieszących się szerokim kręgiem odbiorców. Jednak kwestia ta będzie zawsze owiana tajemnicą.

Służby wywiadowcze poprzez swoje niejawne działania wkraczają często w sferę prywatności człowieka – naruszając jego wolności i prawa, jednak jest to niezbędne w celu prawidłowego wykonywania nałożonych na nie zadań – dla dobra ogółu obywateli.

Pamiętając o przypadkach ataków terrorystycznych na różne państwa, jakie miały miejsce w dziejach świata, obserwując niebezpieczne sytuacje istniejące współcześnie oraz zdając sobie sprawę z zagrożeń, które dotyczą również naszego kraju, spowodowanych m.in. terroryzmem - każdy człowiek rozumie istotność i wagę zadań spoczywających na przedstawionej w rozdziale Agencji. Uwzględniać ten fakt powinny również władze Rzeczypospolitej Polskiej.